

**نقش تحریم‌ها در روابط اقتصادی ایران و چین
و پیامدهای آن**

www.ketab.ir

نگارش:

علی‌رضا خسروی

سرشناسه	خسروی، علی رضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	نقش تحریم ها در روابط اقتصادی ایران و چین و پیامدهای آن / نگارش علی رضا خسروی.
مشخصات نشر	گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۱۴۰ ص.
شابک	978-600-364-563-9
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	تحریم اقتصادی — ایران
موضوع	تحریم
موضوع	ایران — روابط اقتصادی — چین
موضوع	چ — روابط اقتصادی — ایران
رده بندی کنگره	HF۴/۱۵۸۶/خ۵ن۷ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	۹۵۶۷ ۱۵۵۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۰۰۰۰

نقش تحریم ها در روابط اقتصادی ایران و چین و پیامدهای آن

تالیف: علی رضا خسروی

صفحه آرا و طراح جلد: بهاره عزت تبار

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۱۴۰ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰

شماره شابک: ۹-۵۶۳-۳۶۴-۶۰۰-۹۷۸

چاپ و نشر: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، مگرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع). ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول: تحلیل روابط بین کشورها
۸	ایران
۸	چین
۹	روابط بین الملل
۹	تعریف تحریم
۹	تحریم اقتصاد
	فصل دوم: سیاست خارجی
۱۳	مقدمه
۱۴	۱- لیبرالسم و همکاری بین المللی
۱۶	رویکرد ارتباطات و همکاری بین الملل
۱۷	نظریه کارکردگرایی و همکاری بین المللی
۱۸	نظریه نوکارکردگرایی و همکاری بین المللی
۱۹	نظریه صلح دموکراتیک و همکاری بین المللی
۲۰	نولیبرالسم و همکاری بین المللی
۲۳	نظریه رژیم های بین المللی و همکاری بین المللی
۲۵	۲- رئالیسم و همکاری بین المللی
۲۷	۳- نورئالیسم و همکاری بین المللی
۳۰	۴- مکتب انگلیسی و همکاری بین المللی
۳۲	۵- مارکسیسم و همکاری بین المللی
۳۴	۶- نظریه انتقادی و همکاری بین المللی
۳۴	۷- فمینیسم و همکاری بین المللی
۳۶	۸- سازه انگاری و همکاری بین المللی
۳۹	۹- پست مدرنیسم و همکاری بین المللی
۴۱	مفهوم شناسی تحریم
۴۴	بررسی تحریم ها علیه ایران

۴۵	 بررسی تحریم‌ها علیه سایر کشورها
۴۶	 برمه
۴۸	 هند و پاکستان
۵۰	 عراق
۵۲	 کره شمالی
۵۲	 کوبا
۵۶	 جمع‌بندی تحریم‌ها

فصل سوم: روابط ایران و چین قبل از انقلاب

۵۹	 مقدمه
۶۳	 روابط تجاری ایران و چین و تاثیر آن بر سیاست‌گذاری‌های دولت ساسانی
۶۴	 روابط سیاسی و تجاری ایران و چین
۶۶	 مناسبات اقتصادی - سیاسی حکومت ساسانی تا قرن پنجم
۶۸	 سیاست و مناسبات اقتصادی دولت ساسانی در قرن پنجم
۷۲	 سیاست خارجی و مناسبات اقتصادی دولت ساسانی در قرن ششم
۷۶	 تاثیر مبادلات تجاری ایران و چین بر سیاست‌گذاری‌های داخلی دولت ساسانی
۸۱	 روابط چین و ایران در ۳۰ سال اول تأسیس جمهوری چین
۸۵	 روابط چین و ایران پس از اصلاحات و درهای باز چین
۹۰	 مواضع مشترک سیاست خارجی ایران و چین قبل از انقلاب اسلامی ایران
۹۱	 موارد افتراق سیاست خارجی چین و ایران قبل از انقلاب اسلامی ایران

فصل چهارم: روابط ایران و چین در دوره سازندگی، توسعه و ددلت‌های نهم و دهم

۹۳	 مقدمه
۹۷	 چین و وقوع انقلاب اسلامی در ایران
۹۸	 اهمیت روابط بین ایران و چین
۹۸	 مهم‌ترین عوامل در روابط ایران و چین بعد از انقلاب اسلامی
۹۸	 عامل سبب کینگد در روابط دو کشور
۹۹	 اقتصاد و تجارت
۹۹	 همکاری نظامی ایران و چین
۱۰۰	 چین و برنامه‌های هسته‌ای ایران

نقش متغیرهای توسعه بخش توسعه بخش در روابط اقتصادی ایران و چین	۱۰۱
۱. برخی همپوشانی ها در سیاست خارجی دو کشور	۱۰۱
۲. تعاملات اقتصادی	۱۰۴
۳. تعاملات نظامی	۱۰۶
۴. همکاری در حوزه انرژی	۱۰۷
متغیرهای محدودیت زا	۱۱۰
۱. محدودیت های ناشی از انتخاب استراتژیک چین	۱۱۰
۲. روابط چین و قدرت های غربی	۱۱۳
فصل پنجم: خلاصه کلام	
خلاصه	۱۱۷
نتیجه گیری	۱۱۹
فهرست منابع و مآخذ	۱۲۳

مقدمه

روابط ایران و چین هم قدیم و هم جدید است. قدیم از آن جهت که این دو مهمترین امپراطوری‌های شرق بوده‌اند و سنت دولتمداری در آنها از ریشه‌هایی کهن برخوردار است. طبیعی است که این امپراطوری که در جوار یکدیگر نیز بوده‌اند در طول قرون و اعصار، روابط خاصی را با یکدیگر برقرار سازند؛ روابطی که جاده تاریخی ابریشم و نفوذ فرهنگی متقابل دو کشور در یکدیگر، مهم‌ترین نمادهای آن به شمار می‌روند.

اما این روابط جدید نیز هست. زیرا از برقراری روابط رسمی میان دو کشور تنها چهار دهه می‌گذرد. جدید بودن روابط ایران و چین بدان دلیل است که این دو امپراطوری معظم شده تقریباً در یک دوره تاریخی، یعنی قرون ۱۸ و ۱۹ میلادی، رو به زوال رفتند و دستخوش استعمار شدند. به بیان دیگر دو کشور در این دوران از متن تاریخ جهان به حاشیه آن رفته و زوال رفتند.

در دوران پس از جنگ دوه جهانی نیز از یک سو ایران در جبهه غرب و در خط مقدم نبرد با کمونیسم قرار گرفت و از سوی دیگر پس از چند دهه جنگ داخلی در نهایت انقلاب کمونیستی در سال ۱۹۴۹ به پیروزی رسید و دوره نوینی بر محور و مدار کمونیسم مائوئی در این کشور آغاز شد. طبیعتاً ایران، چین کمونیست را به رسمیت شناخت و همگام با دنیای غرب، تایوان را به عنوان نماینده‌ی ملت چین به رسمیت شناخت. این دوره که از پیروزی انقلاب چین تا اوایل دهه ۱۹۷۰ طول کشید را می‌توان دوره ای تنش‌آلود در مناسبات دو کشور دانست. در این دوره چین، ایران را نوکر وفادار امپریالیسم می‌دانست و ایران، چین را کشوری توسعه‌یافته متجاوز لقب می‌داد. اما فارغ از ادبیات دو کشور در مورد یکدیگر در این دوران، نکته اساسی آن است که در آنان در دو سوی میدان جنگ سرد قرار داشتند و طبیعتاً نمی‌توانستند با یکدیگر به ملایمت رفتار کنند.

این دوره در اوایل دهه ۱۹۷۰ به سر آمد. در این مقطع ایالات متحده در قالب دیپلماسی «پینگ پنگ» روابط خود را با چین باز تعریف کرد و راه برای بازتعریف روابط ایران و چین نیز همواره شد. سفر اشرف پهلوی به چین در آوریل ۱۹۷۱ را می‌توان نقطه آغاز دورانی جدید در روابط ایران و چین دانست؛ دورانی که تا انقلاب اسلامی

تداوم یافت. در این دوران، روابط رسمی دو کشور برقرار شد و گام های اولیه برای اعتمادسازی و همکاری برداشته شد.

وقوع انقلاب اسلامی در ایران، همراه با تحولی دگرگون کننده در چین بود. تقارن این دو تحول، روابط دو کشور را وارد دورانی با ماهیت جدید کرد. با وقوع انقلاب اسلامی، سیاست خارجی ایران دگرگون شد و با شعار نه شرقی نه غربی در مسیر انقلابی گری قرار گرفت. از دیگر سو در چین در دسامبر ۱۹۷۸ و در اجلاس سوم کنگره یازدهم حزب کمونیست، استراتژی کلان این کشور از انقلابی گری به توسعه گرای تغییر کرد. با بیانی نمادین، جای ایران و چین در سیاست بین الملل عوض شد. ایران محافظه بار و مؤتلف آمریکا به در انقلاب تبدیل شد و چین انقلابی که زمانی در پی نابودی امپریالیسم بود، عقلانیت را محور سیاست خارجی خود قرار داد و با ایالات متحده به عنوان رهبر جامعه سرمایه داری وارد همکاری استراتژیک شد. تقارن این دو تحول باعث شد تا ایدئوکرری، نقش چندانی در روابط دو کشور ایفا نکند و عمدتاً منافع مادی، آنان را به یکدیگر پیوند دهد.

ایران در فاصله ای اندک از وقوع انقلاب تغییر جنگ با عراق شد و روابط آن با دو ابر قدرت به ویژه ایالات متحده تیره شد. این قدرت ها و بسیاری دیگر از کشورها، ایران را تحریم تسلیحاتی کردند و گزینه های این کشور را برای دستیابی به تسلیحات مورد نیاز در جنگ با عراق محدود کردند. در این مقطع، چین به عنوان یکی از مهم ترین گزینه ها برای تأمین تسلیحات ایران در آمد و با سفر هاشمی رفسنجانی به این کشور در جولای ۱۹۸۵، دوره ای جدید بر محور همکاری های نظامی در روابط دو کشور شکل گرفت. آن گونه که هاشمی رفسنجانی در خاطرات خود آورده است: «فروش سلاح مهم ترین محور مذاکرات وی با مقامات چینی بوده است. او در کتاب خاطرات خود می گوید: «به دیدار آقای دنگ شیائوپینگ، رهبر چین رفتیم و یک ساعت مذاکره کردیم. برای فروش اسلحه در زمان جنگ قول صریح نداد ولی خیلی تمایل به روابط اقتصادی دارند و به ارز نیازمندند. آقای ژائوژیانگ، نخست وزیر چین برای ملاقات آخر و خداحافظی به اقامتگاه آمد. ملاقات رسمی انجام شد و سپس به درخواست من جلسه خصوصی شد. درباره گرفتن موشک ها صحبت کردیم. او موافقت کرد و فوریت تحویل را

پذیرفت. چینی ها خیلی تأکید دارند که مسئله فروش تسلیحات مخفی بماند.» (هاشمی، ۱۳۷۴: ۱۶۱). نکته بسیار مهمی که هاشمی رفسنجانی در یادداشت های خود از سفر به چین با آن اشاره کرده، این است که به چینی ها پیشنهاد همکاری استراتژیک داده است. وی می نویسد «به اتکای دستور امام، پیشنهاد همکاری استراتژیک به چینی ها دادم و آنها استقبال کردند» (هاشمی، ۱۳۷۴: ۱۷۸). این امر نشان می دهد که ایران اهمیت ویژه ای برای روابط خود با چین قائل بوده است. روابط دو کشور تا پایان جنگ ایران و عراق بر محور تعاملات نظامی بوده است.

در دوران پس از جنگ ایران و عراق، از یک سو ایران وارد دوران سازندگی و تلاش برای پیشبرد توسعه اقتصادی شد و از دیگر سو، چین وارد دورانی طلایی توسعه ی خود در دهه ۱۹۹۰ شد و نقش آن در اقتصاد جهانی به گونه ای روز افزون پررنگ شد. از همین رو در این دوره، همکاری های اقتصادی میان دو کشور آغاز شد و ابعاد اقتصادی و سیاسی مناسبات دو کشور را سراسر ابعاد، برتری یافت. در همین دوران، چین به تدریج در بخش های مهم اقتصاد ایران سم چون بخش نیروگاهی، صنعت سیمان و مترو، سرمایه گذاری کرد. تحول استراتژیک دیگری که در این مقطع رخ داد و روابط دو کشور را ابعاد جدیدی بخشید، ورود چین به صنعت واردکنندگان نفت بود؛ واردکننده ای که تقاضای آن با سرعتی بسیار بیش از میانگین تقاضای جهانی رشد کرد.

افزون بر این، در این دوران با فروپاشی شوروی نظام بین الملل دگرگون شد و محیط امنیتی و به تبع آن دستور کار سیاست خارجی ایران و چین نیز تغییر کرد. ایران از آن مقطع تاکنون همواره با جامعه بین المللی و به ویژه قسمت های غربی در ستیز بوده است و ایالات متحده همچنان به عنوان تهدید شماره یک این کشور باقی مانده است. اما مناسبات چین با ایالات متحده در چهارچوب الگوی همکاری و رقابت استراتژیک تحول یافته و به طور نسبی تثبیت شده است؛ بنابراین در نظم بین المللی تک قطبی و با توجه به مناسبات متفاوت دو کشور با امریکا و جامعه بین الملل، زمینه های امنیتی و نظامی همکاری های دو کشور (آن گونه که در ادامه در بررسی بحران هسته ای ایران نشان خواهیم داد) کاهش می یابد و همکاری های سیاسی و اقتصادی (با اولویت مبادلات انرژی) به عنوان مهم ترین جنبه روابط دو کشور مطرح شد.